ABDULLA AVLONIY ILMIY MEROSIDAN FOYDALANIB BOSHLANG‘ICH SINF “TARBIYA” FANINI O‘QITISH METODIKASI

Karamatova Dilfuza Sadinovna

Nizomiy nomidagi O‘zbekiston milliy pedagogika universiteti

“Boshlang‘ich ta’lim pedagogikasi” kafedrasi dotsenti

Fayzullayeva Iroda Togayevna

Nizomiy nomidagi O‘zbekiston milliy pedagogika universiteti

Maktabgacha va boshlang‘ich ta’lim oliy maktabi BT-101-guruh magistranti

E-mail: irodafayz2989@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada buyuk jadid ma’rifatparvari Abdulla Avloniyning boy ilmiy-pedagogik merosi, xususan, uning “Turkiy guliston yohud axloq” asaridagi axloqiy-tarbiyaviy g‘oyalarni boshlang‘ich sinf “Tarbiya” fanini o‘qitish jarayoniga tatbiq etish metodikasi yoritilgan. Shuningdek, o‘quvchilarda insoniy fazilatlar, ilm-fan egallashga intilish, aqliy va axloqiy komillikni shakllantirishda ajdodlar merosidan foydalanishning pedagogik shart-sharoitlari tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: Abdulla Avloniy, “Turkiy guliston yohud axloq”, boshlang‘ich sinf, “Tarbiya” fani, o‘qitish metodikasi, ilm, axloq, tarbiya, tahlil, ilmiy asarlar.

МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ ПРЕДМЕТА «ВОСПИТАНИЕ» В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ НАУЧНОГО НАСЛЕДИЯ АБДУЛЛЫ АВЛОНИ

Аннотация. В данной статье освещена методика внедрения богатого научно-педагогического наследия великого просветителя-джадида Абдуллы Авлони, в частности нравственно-воспитательных идей его произведения «Туркий гулистон ёхуд ахлок» в процесс преподавания предмета «Воспитание» в начальных классах. Также проанализированы педагогические условия использования наследия предков в формировании у учащихся человеческих качеств, стремления к овладению знаниями, умственного и нравственного совершенства.

Ключевые слова: Абдулла Авлони, «Туркий гулистон ёхуд ахлок», начальные классы, предмет «Воспитание», методика преподавания, знание, нравственность, воспитание, анализ, научные труды.

METHODOLOGY OF TEACHING THE “TARBIYA” (UPBRINGING) SUBJECT IN PRIMARY GRADES USING THE SCIENTIFIC HERITAGE OF ABDULLA AVLONIY

Abstract. This article highlights the methodology of applying the rich scientific and pedagogical heritage of the great Jadid enlightener Abdulla Avloniy, in particular the moral and educational ideas of his work “Turkiy guliston yohud axloq” (“The Turkic Gulistan, or Morality”), in teaching the subject “Tarbiya” (Upbringing) in primary grades. It also analyzes the pedagogical conditions for using the heritage of our ancestors to develop students’ human qualities, their desire to acquire knowledge, and their intellectual and moral perfection.

Keywords: Abdulla Avloniy, “Turkiy guliston yohud axloq”, primary school, “Tarbiya” (Upbringing) subject, teaching methodology, knowledge, morality, upbringing, analysis, scientific works.

Kirish

Bugungi kunda mamlakatimiz ta’lim tizimida amalga oshirilayotgan tub islohotlar yosh avlodni milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalash, ularning ongida sog‘lom dunyoqarashni shakllantirishga qaratilgan [1]. Boshlang‘ich sinflarda o‘qitiladigan “Tarbiya” fani o‘quvchilarning shaxsiy sifatlarini rivojlantirishda poydevor vazifasini bajaradi [2]. Bu jarayonda buyuk alloma va jadid bobolarimizning ma’rifiy merosiga tayanish muhim ahamiyat kasb etadi [3]. Xususan, Abdulla Avloniyning pedagogik qarashlari bugungi kunda ham boshlang‘ich ta’lim tarbiyaviy jarayonining mazmunini boyitishda o‘zining dolzarb ahamiyatini saqlab qolmoqda [2; 4].

Asosiy qism

Abdulla Avloniy inson aqliy kamoloti va tarbiyasi haqida fikr yuritar ekan, ilm-fanning jamiyat hayotidagi o‘rniga alohida e’tibor qaratgan [4]. Alloma ilmning ahamiyatini quyidagicha ta’riflaydi: “Ilm dunyoning izzati, oxiratning sharofatidir. Ilm inson uchun g‘oyat muqaddas bir fazilatdur, zeroki, ilm bizga o‘z ahvolimizni, harakatimizni oyna kabi ko‘rsatur, zehnimizni, fikrimizni qilich kabi o‘tkir qilur, ilmsiz odam mevasiz daraxt kabidur” [4].

Bu fikrlardan ko‘rinib turibdiki, boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida kichik yoshdanoq ilmga muhabbat, tafakkurni kengaytirish va axloqiy madaniyatni shakllantirishda Abdulla Avloniy asarlaridan foydalanish o‘quv jarayonining samaradorligini keskin oshiradi [2].

Boshlang‘ich sinf “Tarbiya” fanini o‘qitish metodikasida quyidagi pedagogik yondashuvlarni qo‘llash maqsadga muvofiq:

1. **Matnli tahlil va hikoya metodi:** “Turkiy guliston yohud axloq” asaridagi hikmat va o‘gitlarni kichik yoshdagi o‘quvchilar tushunadigan sodda tilga o‘girib, hayotiy misollar orqali tushuntirish [4].

2. **Qiyosiy tahlil va mulohaza yuritish:** o‘quvchilarga Abdulla Avloniy va boshqa Sharq mutafakkirlarining (jumladan, Abdurahmon Jomiyning “Bahoriston” asaridagi g‘oyalarni) ta’lim-tarbiyaga oid qarashlarini solishtirib tahlil qilish imkoniyatini yaratish [4; 5].

3. **Amaliy xulq-atvor namunalarini shakllantirish:** dars davomida o‘quvchilarda adolatli bo‘lish, yomon fe’l-atvor va buzuq ishlardan saqlanish, do‘stlarga yaqin bo‘lish kabi ezgu fazilatlarni amalda ko‘rsatib berish, shuningdek, shohlarga qaratilgan nasihatlarning har bir inson uchun umumiy hayotiy xitob ekanligini anglatish [4; 5].

Darsliklarda va ilmiy manbalarda keltirilgan ma’lumotlarga ko‘ra, allomaning ta’lim-tarbiya borasidagi o‘gitlari o‘quvchining ichki dunyosini boyitibgina qolmay, uni jamiyatga foydali, aqliy va axloqiy jihatdan yetuk shaxs qilib voyaga yetkazishda asosiy yo‘naltiruvchi kuch bo‘lib xizmat qiladi [2; 3].

Xulosa

Xulosa o‘rnida aytish mumkinki, boshlang‘ich sinf “Tarbiya” fanini o‘qitish jarayonida Abdulla Avloniy ilmiy merosidan foydalanish o‘quvchilarning ma’naviy-axloqiy madaniyatini yuksaltirishga xizmat qiladi. Allomaning asarlaridagi ilm, odob, insoniy fazilatlar haqidagi fikrlari dars jarayonini jonlantirish va o‘quvchilarda milliy o‘zligimizni anglash tuyg‘ularini shakllantirishda muhim metodik vosita hisoblanadi [1; 3]. Bunda o‘qituvchidan zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan milliy merosni uyg‘unlashtirish talab etiladi [2].

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta’limi vazirligi. Boshlang‘ich ta’limda ma’naviy-axloqiy tarbiyani takomillashtirish konsepsiyasi. – Toshkent: Fan, 2024. – 48 b.

2. Tarbiya: boshlang‘ich sinf darsligi (metodik qo‘llanma). – Toshkent, 2021. – B. 84–85.

3. Hoshimov K., Nishonova S. Pedagogika tarixi. – Toshkent: Alisher Navoiy nomidagi O‘zbekiston Milliy kutubxonasi nashriyoti, 2005. – 304 b.

4. Avloniy A. Turkiy guliston yohud axloq. – Toshkent: O‘qituvchi, 1992. – 160 b.

5. Jomiy A. Bahoriston. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2018. – 112 b.